

Excellentie binnen

De Tweemaster

Februari 2016

Sylvia van der Meer, coördinator excellentie

Inhoud

Inhoud	1
A. Algemeen	2
A1.1 Visie van De Tweemaster	2
A1.3. Doelgroep	2
A2. Doelstellingen.....	3
B. In de praktijk	3
B1. Signaleren en diagnosticeren	3
B2. Plan van aanpak.....	3
B2.1 Doortoetsen.....	4
B2.2 Compacten	4
B2.3 Verrijking	4
B.3 Plusklas	5
Doelgroep.....	6
Stappenplan voor deelname plusklas	6
Continuering deelname plusklas.....	6
De inhoud van de plusklas	7
Evaluatie / rapportage	7
Praktische zaken m.b.t. de plusklas	7
De plusklasleerkracht.....	8
Bijlage 1. Factorenmodel Heller	9
Bijlage 2. Kenmerken (hoog)begaafden:	10
Bijlage 3.. Leerlingkenmerken	12

A. Algemeen

Dit beleid geeft weer wat De Tweemaster doet voor begaafde leerlingen en hoe dit in het onderwijs wordt ingepast. Het is een voortvloeisel van het beleid 'Excellentie aanpak SCOL basisscholen' en het bovenscholse beleid 'Plusklas SCOL'.

Binnen het SCOL is een coördinator Excellentie aangesteld, die zorgt voor contacten en overleg met de scholen en directies. De aanpak van het SCOL richt zich op de identificatie van de leerlingen, het compacten, verrijken en versnellen, de plusklassen en verrijkingsprogramma's.

Verder heeft de gemeente Leiden een plan opgezet voor begaafde leerlingen in het onderwijs; de 'Leidse Aanpak'. Diverse Leidse scholen en onderwijsondersteuners werken hieraan mee. De Leidse Aanpak richt zich op een doorgaande lijn voor begaafde leerlingen van voorschoolse educatie tot het hogere onderwijs. Dit gebeurt door middel van netwerkbijeenkomsten, kennisuitwisseling en diverse projecten. Namens De Tweemaster neemt de coördinator excellentie deel aan deze aanpak.

A1.1 Visie van De Tweemaster

De Tweemaster vindt het belangrijk dat álle leerlingen zich maximaal cognitief en sociaal-emotioneel kunnen ontwikkelen. Dit geldt ook voor leerlingen die meer- en/of hoogbegaafd zijn. Zij hebben speciale aandacht nodig om een doorgaande lijn te kunnen doormaken in hun ontwikkeling. Deze speciale aandacht wordt gegeven binnen het leerstofjaarklassensysteem met de grootst mogelijk interne differentiatie binnen de klassen en in de plusklassen. Centraal staan de psychologische basisbehoeften relatie (kinderen onderling en met de leerkracht), competentie en autonomie.

A1.2. Doelgroep

Bij hoogbegaafdheid denken mensen vaak onmiddellijk aan IQ. Hoogbegaafdheid is echter meer dan een hoog IQ (model Mönks). Alleen hoge cito-scores zijn niet voldoende om tot de doelgroep te behoren. Over het algemeen gaat het hierbij om kinderen die presteren overeenkomstig hun capaciteiten. Bij het bekijken van de cito-scores dient tevens rekening gehouden te worden met een specifieke groep onderpresteerders die uitvalt op de toetsen van verschillende prestatiegebieden maar wel hoogbegaafd is. Hoogintelligente kinderen (gemeten met een intelligentietest waarbij de uitslag >130 is) zijn niet per definitie hoogbegaafd op basis van de verschillende kenmerken. Hoogbegaafdheid gaat over meerdere factoren, zoals in het multifactorenmodel van Heller (1992) (zie Bijlage 1) omschreven. Naast intelligentie spelen de omgeving en niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken een belangrijke rol. Als al deze factoren optimaal zijn, leidt dit tot prestaties. De Tweemaster wil echter niet alleen de 'hoogbegaafden' bedienen, maar ook de 'begaafden' en de groep cognitief getalenteerde onderpresteerders. Voor de duidelijkheid hanteren wij in dit beleidsstuk de term excellente leerlingen.

In Bijlage 2 vindt u de kenmerken voor (hoog)begaafden en onderpresteerders.

A2. Doelstellingen

- Adequate signalering/diagnosticering van de doelgroep
- Passend onderwijs voor de doelgroep (hoog)begaafden en onderpresteerders
- Doorgaande lijn door de school

B. In de praktijk

B1. Signaleren en diagnosticeren

Binnen de Tweemaster gebruiken wij de Sidi-3, 'Protocol voor signalering en diagnosticering van intelligent en (hoog)begaafde kinderen in het primair onderwijs, Alja de Bruin-de Boer en Jan Kuipers, in bezit. Deze voldoet aan de voorwaarden die het SCOL gesteld heeft aan het instrument om onze doelgroep te signaleren/diagnosticeren. In oktober zal deze toets jaarlijks voor iedere leerling worden afgenomen in de groepen 1 t/m 8. De groepen 1/2 maken ook gebruik van de ontwikkelingsvolgmethode KIIK.

Leerlingen die in groep 1 binnenkomen, hebben al een hele ontwikkeling achter de rug. Het is belangrijk deze ontwikkeling in kaart te brengen. Informatie van ouders is dan ook van wezenlijk belang. De door ouders ingevulde vragenlijst kan een aanknopingspunt zijn om dieper op sommige zaken in te gaan. Om aanpassingsgedrag en onderduiken zoveel mogelijk te voorkomen is het van belang leerlingen snel te identificeren en de vragenlijsten van Sidi-3 of KIIK binnen 2 weken na binnenkomst af te nemen. Verdere signalering in de groepen 1-2 gebeurt in de eerstvolgende reguliere oktoberscreening.

In de Sidi-3 is er aandacht voor alle kenmerken uit het gehanteerde model van Heller. Hierbij worden onder andere signaleringslijsten ingevuld door de leerkracht en eventueel een vragenlijst ingevuld met de ouders. Ook de Cito-scores worden meegenomen in deze signalering/diagnosticering.

B2. Plan van aanpak

Na het signaleren van de kinderen die binnen de doelgroep vallen wordt er, indien dit nog niet is gedaan, een plan van aanpak gemaakt. Hoe dit plan van aanpak er uit zal zien, zal voor iedere leerling afzonderlijk bekeken worden en met de intern begeleider (en eventueel de coördinator excellentie) besproken worden. Dit plan kan een individueel handelingsplan zijn of onderdeel uitmaken van het groepsplan.

Om goed met leerlingen om te gaan die zeer goed scoren, lopen er al lijnen in ons onderwijskundig beleid. De leerlingen worden opgenomen in het groepsplan en werken in niveau 3. Het werk dat de leerling krijgt staat aangegeven op het groepsplan.

Regelmatig wordt naar aanleiding van de resultaten bekeken of de leerling op hetzelfde niveau blijft werken. Aan het einde van het schooljaar worden de niveaus en het plan van

aanpak doorgegeven aan de volgende groepsleerkracht zodat de doorgaande lijn gewaarborgd blijft.

B2.1 Doortoetsen

De leerlingen kunnen worden doorgetoetst m.b.t. Cito-toetsen, om te zien op welk niveau de leerling werkt. Deze informatie komt in het dossier van de leerling te staan. Doortoetsen gebeurt in overleg met de ib-er.

B2.2 Compacten

Leerlingen met een didactische voorsprong kunnen het werk compacten. Het compacten van de leerstof gebeurt, zoals beschreven in 'Afspraken met betrekking tot het compacten zoals vermeld in het SCOL beleidsplan B2.2 Compacten(SCOL)', aan de hand van de toetsgegevens en de individuele behoeften van de leerling. Als leerlingen de stof beheersen, hoeft deze niet meer uitgebreid aangeboden te worden. Wanneer er zaken in de stof aan de orde komen die nog niet behandeld zijn, moet hiervoor een korte instructie gegeven worden zodat de leerlingen verder kunnen werken. De rekenmethode Wereld In Getallen werkt in 3 niveaus. Leerlingen die goed kunnen rekenen werken in het hoogste niveau waar compacten en verrijken een onderdeel van is. Ook bij andere vakken als taal, spelling werken de leerlingen in verschillende niveaus. Een plan voor het compacten wordt opgesteld door de leerkracht in samenspraak met de ib-er.

Deze leerlingen doen wel altijd mee met:

- Belangrijke stappen in het leerproces die klassikaal aangeboden worden
- Nieuwe stof, leerstrategieën
- Automatiseringsoefeningen, oefeningen gericht op tempo

B2.3 Verrijking

Naast compacten dient er altijd verrijking te zijn. Verrijking kan verbreding zijn; andere vakken naast het reguliere lesaanbod

maar verrijking kan ook verdieping zijn; dieper ingaan op het reguliere lesaanbod. Door verrijking komen kinderen tot leren, gaan minder snel door de reguliere stof heen (zodat zij bij de klas kunnen blijven), leren en oefenen zij leervaardigheden, voorkom je aanpassingsgedrag en onderpresteren en wordt de motivatie vergroot.

Verrijking kan ingezet worden voor verschillende doelen:

1. Verrijking als extra werk voor snelle leerlingen, naast de reguliere stof. Leerlingen kunnen dit werk maken nadat ze klaar zijn met hun reguliere werk.

2. Verrijking als aanvulling op compacten. Dergelijke verrijking is een verplicht onderdeel van het werk. Deze vorm van verrijking moet aan een aantal criteria voldoen:

- Passend bij de leerstijl, interesse en competentie van de leerling
- Heeft hoge complexiteit
- Is topdown
- Heeft probleemgericht karakter
- Bevat open vragen
- Doet beroep op creatief denken
- Doet beroep op kritisch denken
- Overstijgt het didactisch niveau

Binnen De Tweemaster zijn er veel verrijkingsmethoden die aan bovenstaande criteria voldoen.

B.3 Plusklas

Voor sommige leerlingen is het compacten en verrijken niet voldoende. Een klein deel van de leerlingen wordt ook met compacten en verrijken te weinig op hun eigen niveau aangesproken. Voor deze groep kan de plusklas een uitkomst zijn. In de plusklas komen leerlingen van verschillende jaargroepen een deel van een ochtend per week samen.

Doelen van de plusklas:

1. Motiveren door

- Leerstof op niveau (competentie)
- Individuele doelen stellen, procesgericht werken (competentie)
- Uitgaan van interesses van de leerling (autonomie)

2. contact met ontwikkelingsgelijken (sociaal aspect)

3. werken aan (onderontwikkelde) leerstrategieën

4. werken aan specifieke sociaal-/emotionele problematiek van de doelgroep zoals faalangst en problemen met het zelfconcept

Doelgroep

De plusklas is bestemd voor excellente leerlingen die niet voldoende uitdaging vinden in de groep in het compacten en verrijken. Leerlingen die in aanmerking zouden kunnen komen voor de plusklas zijn leerlingen die:

- Gesignaleerd worden door de Sidi-lijst
- Gemotiveerd zijn en gemotiveerd blijven in de plusklas
- Een 1-score hebben voor alle Cito-toetsen van het leerlingvolgsysteem
- Eventueel extern getoetst zijn

Het is mogelijk dat een kind niet op alle punten 'goed' scoort door bijv. langdurig onderpresteren. Er moet altijd een duidelijke noodzaak zijn dat de leerling naar de plusklas gaat.

Het is echter niet zo dat alle excellente leerlingen (op basis van het Sidi) in de plusklas terecht komen. Plaatsing in de plusklas heeft ook te maken met het aantal beschikbare plaatsen.

Bij twijfel over deelname is goed overleg noodzakelijk tussen groepsleerkracht, plusklasleerkracht, ouders en ib-er.

Stappenplan voor deelname plusklas

1. Leerlingen die in aanmerking zouden kunnen komen voor de plusklas worden door de leerkracht geselecteerd op basis van de criteria in de vorige sectie. Uiterlijk begin november en eind mei geeft de leerkracht de leerlinggegevens, en Sidi-scores door aan de coördinator excellentie. Tevens is het van belang dat de leerkracht duidelijk beargumenteert waarom een leerling naar de plusklas moet en wat het leerdoel voor deze leerling zou zijn.
2. Leerkrachten dragen voor. Op basis van de gegevens en het aantal beschikbare plaatsen, zal de coördinator excellentie bekijken of de leerling in de plusklas kan.
3. Ouders worden door de leerkracht of plusklasleerkracht hierover geïnformeerd.
4. Definitieve toezeggingen over plaatsing in de plusklas gebeuren uitsluitend door de coördinator excellentie.

Twee maal per jaar start er een plusklas. Eén na de zomervakantie en één na de kerstvakantie.

Continuering deelname plusklas

Een kind dat eenmaal in de plusklas zit, blijft niet automatisch in de plusklas. Continuering van deelname aan de plusklas is afhankelijk van de geleverde prestaties in de groep en in de plusklas. Hoe werkt de leerling, is de leerling gemotiveerd, taakgericht en heeft de leerling

Februari 2016 beleidsplan Excellentie binnen De Tweemaster

baat bij het werken in de plusklas op deze manier, wil het kind in de plusklas blijven. In overleg met de groepsleerkracht, coördinator hoogbegaafdheid en eventueel intern begeleider wordt bekeken of continuering gewenst is. Indien er tussentijds aanleiding is, kan deelname aan de plusklas ieder moment gestopt worden. Bijvoorbeeld als een kind echt niet wil of het reguliere werk in de groep er onder lijdt. Continuering blijft altijd afhankelijk van de beschikbaarheid van het aantal plaatsen.

De inhoud van de plusklas

De inhoud van de plusklas is toegesneden op de behoeften van de doelgroep. Excellentie leerlingen kunnen vroeg of laat tegen problemen aanlopen met betrekking tot hun leerstrategieën. Ineens blijken ze niet meer alles te kunnen onthouden als het grote stukken tekst of zelfs hele boeken betreft. De leerstrategieën en studievaardigheden worden dan ook onder de loep genomen in de plusklassen.

Er wordt in de plusklas veelal gewerkt aan projecten. Een project kan één of meer lessen duren. Aan de projecten werken leerlingen individueel of samen. Plannen en doelen stellen is een belangrijke vaardigheid die deze leerlingen op deze manier trainen. Ook het ontwerpend en ontdekkend leren komt aan bod om de creativiteit te stimuleren.

Verder wordt er in de plusklas aan Filosofie gedaan.

Evaluatie / rapportage

Waar in de klas het product veelal wordt beoordeeld, is het in de plusklas zaak om het proces te begeleiden. De plusklasleerkracht observeert de leerling voortdurend in de plusklas. Tweemaal per jaar worden de leerlingen in een 'plusklasrapport' geïnformeerd over de vorderingen in de plusklas. Dit gebeurt via schouder.com of in een gesprek. Indien noodzakelijk is er nader contact.

Plusklasleerkracht en leerkracht hebben contact over de leerlingen in de plusklas (heeft de leerling er baat bij, lijdt het reguliere werk eronder, hoe gedraagt de leerling zich?). Dit kan via de mail of in een gesprek.

Praktische zaken m.b.t. de plusklas, schooljaar 2015-2016:

- De plusklas wordt gegeven op dinsdag, in het bijgebouw op het Broekplein en de speelzaal op het Regenboogpad.
- Er zijn 3 plusklassen:
 - o Een plusklas voor leerlingen van de groepen 1/2/3
 - o Een plusklas voor leerlingen van de groepen 4/5
 - o Een plusklas voor leerlingen van de groepen 6/7
- In een plusklas zitten maximaal 12 leerlingen
- Evaluatie en voorbereiding van de samenstelling van de plusklas wordt besproken op met de plusklasleerkracht en de leerkrachten.

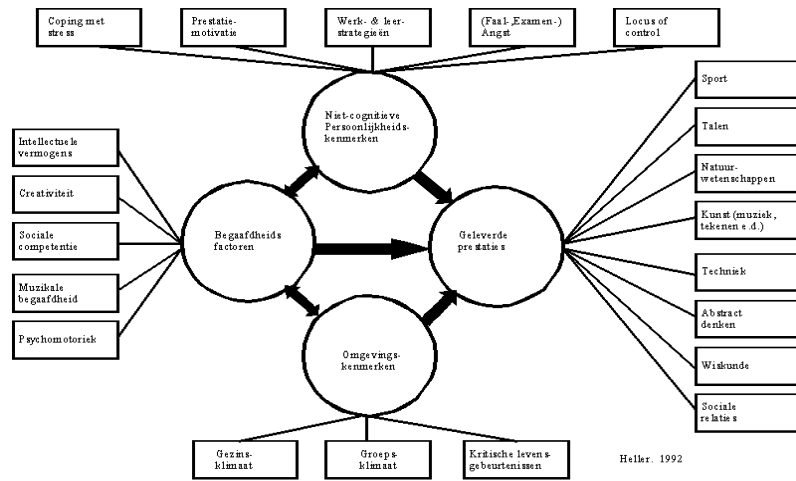
Februari 2016 beleidsplan Excellentie binnen De Tweemaster

- Soms gaat de plusklas op excursie. Hiervoor zal hulp van ouders nodig zijn, zowel financieel als in de vorm van begeleiding.
- De plusklas heeft, indien dit organisatorisch mogelijk is, voorrang op de reguliere klas. Ook als in de reguliere klas speciale activiteiten (bijvoorbeeld excursies) worden georganiseerd. Er wordt bij het plannen van de speciale activiteiten zoveel mogelijk gezorgd dat die activiteiten niet samenvallen met de plusklas.

De plusklasleerkracht

Van de plusklasleerkracht worden specifieke vaardigheden/competenties gevraagd: Een meer begeleidende dan een leidende rol, creativiteit, en loslaten zijn belangrijke competenties van de plusklasleerkracht. Verder wordt van de plusklasleerkracht verwacht dat hij/zij affiniteit heeft met de doelgroep en HBO+/WO denkniveau. Van de plusklasleerkracht wordt verwacht dat hij/zij een passende training/opleiding heeft gevolgd.

Bijlage 1. Factorenmodel Heller

Bijlage 2. Kenmerken (hoog)begaafden:

Kenmerken van (hoog)begaafden

Peuters/kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong:

Meerdere kenmerken zijn van toepassing.

Er is sprake van dat de leerling:

- een hoge score heeft op kleutertoetsen en op de ontwikkeling van functies;
- een taalgebruik boven leeftijdsniveau heeft;
- een sterk geheugen heeft;
- een brede interesse heeft;
- een specifieke, gedurende lange tijd, interesse heeft op een bepaald terrein;
- creatieve oplossingen bedenkt voor bepaalde problemen;
- zichzelf lezen, rekenen en/of tellen leert;
- nieuwsgierig is, vragen stelt, opmerkzaam is en observeert;
- betrokken is en initiatieven neemt;
- onderzoekend is, experimenteert, bouwt en ontwerpt;
- een rijke fantasie en een groot voorstellingsvermogen heeft;
- een sterke concentratie heeft;
- oorspronkelijke humor heeft;
- onafhankelijk is en alleen kan spelen en werken;
- logisch kan denken, relaties, verbanden en grotere patronen ziet;
- gevoelig, empathisch en zorgzaam is;
- mogelijk onderpresteert.

Leerlingen vanaf groep 3:

Meerdere kenmerken zijn van toepassing.

Er is sprake van dat de leerling:

- (vaak) een didactische voorsprong heeft; (gemiddeld bij de 10% best scorende leerlingen hoort)
- een zeer hoog tempo van werken heeft;
- een rijke woordenschat heeft;
- een taalgebruik boven leeftijdsniveau heeft;
- een sterk geheugen heeft;
- goed gebruik kan maken van informatie;
- snel kan denken en snel nieuwe dingen aanleert, zonder veel behoefte aan instructie;
- snel problemen kan oplossen, en hoofd- en bijzaken goed kan onderscheiden;
- verbanden ziet die de meeste andere kinderen niet zien;
- veel wil weten en volhardend is in het doorvragen;
- graag alleen met iets bezig is;
- een brede interesse heeft;
- een specifieke, gedurende lange tijd, interesse heeft op een bepaald terrein;
- een fijnzinnig gevoel voor humor heeft;
- creatieve oplossingen voor bepaalde problemen kan bedenken;
- weinig behoefte heeft aan herhalingstof en oefenstof;
- opvallend gedrag vertoont;
- niet altijd door andere kinderen begrepen wordt;
- mogelijk onderpresteert.

» Positieve kenmerken

Begrijpt en onthoudt moeilijke informatie wanneer er interesse voor onderwerp is

- Leest veel of verzamelt in vrije tijd op andere manieren veel informatie
- Presteert significant beter op mondelinge dan op schriftelijke overhoringen
- Kent veel feiten, heeft grote algemene ontwikkeling
- Presteert goed bij individueel onderwijs op maat
- Is creatief met levendige verbeelding
- Ontwikkelt thuis op eigen initiatief allerlei activiteiten
- Heeft brede belangstelling en vindt het leuk om dingen te onderzoeken
- Is gevoelig

» overige kenmerken

- Presteert op school redelijk tot slecht (soms alleen onder het eigen niveau)
- Huiswerk vaak niet of slecht gemaakt
- Is vaak ontevreden over eigen prestatie
- Heeft een hekel aan uit het hoofd leren
- Vermijdt nieuwe leeractiviteiten uit angst te mislukken
- Heeft minderwaardigheidsgevoelens, kan wantrouwend of onverschillig zijn
- Doet niet graag mee aan groepsactiviteiten, heeft het gevoel dat niemand hem mag
- Is minder populair bij leeftijdsgenootjes, zoekt vriendjes onder gelijkgestemden
- Doelen worden te hoog (zodat falen hieraan geweten kan worden) of te laag (om falen te vermijden) gekozen
- Is snel afgeleid en impulsief
- Staat afwijzend of onverschillig tegenover school
- Wil niet geholpen worden, wil zelfstandig zijn
- Voelt zich hulpeloos, neemt geen verantwoordelijkheid voor eigen daden (wijt mislukken aan anderen of aan de situatie)
- Verzet zich tegen autoriteit

Bijlage 3. Leerlingkenmerken

	gedragskenmerken	herkenning	begeleiding van school
Profiel I de succesvolle leerling	<ul style="list-style-type: none"> • perfectionistisch • goede prestaties • zoek bevestiging van de leerkracht • vermijdt risico • accepterend en conformerend • afhankelijk 	<ul style="list-style-type: none"> • schoolprestaties • prestatietests • intelligentietests • nominatie door leerkracht 	<ul style="list-style-type: none"> • versneld en verrijkt curriculum • ontwikkelen van persoonlijke interesses • vooraf testen, uitsluitend leerstof die nog niet beheerst wordt: leerstof inkorting • contact met ontwikkelingsgelijken • ontwikkeling van vaardigheden voor zelfstandig leren • mentor • begeleiding van school- en beroepsloopbaan.
Profiel II de uitdagende leerling	<ul style="list-style-type: none"> • corrigeert de leerkracht • stelt regels ter discussie • is eerlijk en direct • grote stemmingswisselingen • vertoont inconsistente werkwijzen • slechte zelfcontrole • creatief • voorkeur voor activiteit en discussie • komt op voor eigen opvattingen • competitief 	<ul style="list-style-type: none"> • nominatie door medeleerlingen • nominatie door ouders • interviews • geleverde prestaties • nominatie door volwassene buiten het gezin • creativiteitstests 	<ul style="list-style-type: none"> • tolerant klimaat • zoveel mogelijk bij passende leerkracht plaats • cognitieve en sociale vaardigheden trainen • directe en heldere communicatie met de leerling • gevoelens toestaan • mentor • zelfwaardering opbouwen • gedrag besturen met contracten • verdieping

Februari 2016 beleidsplan Excellentie binnen De Tweemaster

<p>Profiel III de onderduikende leerling</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ontkent begaafdheid • doet niet mee in programma's voor meer begaafde leerlingen • vermijdt uitdaging • zoekt sociale acceptatie 	<ul style="list-style-type: none"> • nominatie door begaafde medeleerlingen • nominatie door ouders • prestatietests • intelligentietests 	<ul style="list-style-type: none"> • begaafdheid herkennen en adequaat opvangen • niet participeren in speciale activiteiten toestaan • sexe-rol modellen geven (vooral ...)
<p>Profiel IV de drop-out</p>	<ul style="list-style-type: none"> • neemt onregelmatig deel aan onderwijs • maakt taken niet af • zoekt buitenschoolse uitdaging • verwaarloost zichzelf • isoleert zichzelf • creatief • bekritiseert zichzelf en anderen • werkt inconsistent • verstoort, reageert af • presteert gemiddeld of minder • defensief 	<ul style="list-style-type: none"> • analyse van verzameld werk • informatie van leerkrachten uit het verleden • discrepantie tussen intelligentiescore en geleverde prestaties • inconsistenties in prestaties • creativiteitstests • nominatie door begaafde medeleerlingen • geleverde prestaties in niet-schoole settings 	<ul style="list-style-type: none"> • diagnostisch onderzoek • groepstherapie • niet-traditionele studievaardigheden • verdieping • mentor • niet-traditionele leerervaringen buiten de klas

Februari 2016 beleidsplan Excellentie binnen De Tweemaster

<p>Profiel V</p> <p>de leerling met leer- en/of gedragsproblemen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • werkt inconsistent • presteert gemiddeld of minder • verstoort, reageert af 	<ul style="list-style-type: none"> • sterk uiteenlopende resultaten op onderdelen van een intelligentietest • herkenning door relevante anderen • herkenning door leerkracht met ervaring met onderpresteerders • interview • wijze van presteren 	<ul style="list-style-type: none"> • plaatsing in programma voor begaafden • voorzien van benodigde bronnen • niet-traditionele leerervaringen • begin met onderzoek en ontdekkingen • tijd met ontwikkelingsgelijken doorbrengen (niet persé leeftijdgenoten) • individuele begeleiding
<p>Profiel VI</p> <p>de zelfstandige leerling</p>	<ul style="list-style-type: none"> • goede sociale vaardigheden • werkt zelfstandig • ontwikkelt eigen doelen • doet mee • werkt zonder bevestiging • werkt enthousiast voor passies • creatief • komt op voor eigen opvattingen • neemt risico 	<ul style="list-style-type: none"> • bereikte schoolresultaten • producten • prestatietests • interviews • nominatie door leerkracht, klasgenoot, ouders, zichzelf • intelligentietests • creativiteitstests 	<ul style="list-style-type: none"> • ontwikkelen van een lange-termijn plan voor studie • versneld en verrijkt curriculum • belemmeringen in tijd en plaats wegnemen • vooraf testen, uitsluitend leerstof die nog niet beheerst wordt: leerstof inkorting • mentor • begeleiding van school- en beroepsloopbaan. • vervroegde toelating tot vervolgopleiding